

ΑΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΩΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ Κ. ΔΕΛΙΒΑΝΗ

Κύριε Ὑπουργέ, Κύριε Πρόεδρε, Κύριοι Ἀκαδημαϊκοί, Κυρίες, Δεσπονίδες καὶ Κύριοι,

Ἐπιθυμῶ σήμερον ὅπου διὰ πρώτην φορὰν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ λάβω τὸν λόγον εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν νὰ εὐχαριστήσω ὅλους ὅσους συνέβαλον εἰς τὴν Ἀκαδημίαν εἰς τὴν ἐκλογὴν μου ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους της καὶ βάσει αὐτῆς εἰς τὸν διορισμὸν μου ἀπὸ πλευρᾶς τῆς Κυβερνήσεως ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους. Εἰδικότερον αἱ εὐχαριστίαι μου ἀπευθύνονται εἰς τοὺς Ἀκαδημαϊκοὺς, οἵτινες εὐνοϊκῶς εἰσηγήθησαν ὑπὲρ τῆς ὑποψηφιότητός μου, εἰς τὸν Ὑφυπουργὸν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Στέλιον Παπαθεμελῆν, ὅστις προσυπέγραψε τὸ Προεδρικὸν Διάταγμα τῆς 16 Ἀπριλίου 1984 περὶ τοῦ διορισμοῦ μου καὶ εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Καθηγητὴν κ. Λουκᾶν Μούσουλον διὰ ὅσα εὐηρεστήθη νὰ εἴπη περὶ ἐμοῦ σήμερον.

Προτίθεμαι ἤδη νὰ διαπραγματευθῶ τὰς προσπάθειάς προσεγγίσεως τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας πρὸς τὴν οἰκονομικὴν πραγματικότητα καὶ μάλιστα:

A) νὰ ἐξετάσω ποίαν γνώμην ἔχουν ὅσοι ἐνεργοῦν ἔξω τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας περὶ αὐτῆς, εἴτε ἡ δραστηριότης των ἀναπτύσσεται εἰς τὸν ἰδιωτικὸν τομέα, εἴτε αὐτὴ ἀναπτύσσεται εἰς τὸν δημόσιον τομέα,

B) νὰ ἐρευνήσω τί ἐξ ὧν αὐτῶν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ πράγματα,

Γ) νὰ εἶρω πῶς προκύπτει ὅτι συχνὰ εἶναι ἐσφαλμένα αἱ προϋποθέσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐνεργοῦμεν,

Δ) νὰ ἀναλύσω τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν καὶ τὰ ὅσα ἤδη ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλοτε ἔχουν ἀποδεχθῆ γενικῶς,

E) νὰ ἀναπτύξω ἐν βασικὸν ἀσθενὲς σημεῖον τῆς φιλελευθέρου οἰκονομικῆς Σχολῆς,

ΣΤ) νὰ ἐκθέσω τὸ συμπέρασμά μου.

A

Ἡ ἀντίληψις ὅσων δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν, εἴτε ἀσχολοῦνται εἰς τὸν ἰδιωτικὸν τομέα, εἴτε ἀπασχολοῦνται εἰς τὸν δημόσιον τομέα, εἶναι κυρίως ὅτι

α) εἶναι μακρὰν τῆς πραγματικότητος,

β) δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὰ συνεχῶς ἐμφανιζόμενα ἀπρόοπτα καὶ ὅσα συμ-
πτωματικῶς ἐνεργοῦν,

γ) δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ὅλους τοὺς παράγοντας ὅσοι ἐξασκοῦν ἐπιρροὴν ἀλλὰ
μόνον ὀλίγους ἐξ αὐτῶν διὰ πρακτικούς λόγους, ὡς εἶναι κυρίως ἡ ἐπιθυμία ἀποφυ-
γῆς ὑποδειγμάτων ὑπὲρ τὸ δέον πολυπλόκων, ὑπὲρ τὸ δέον δυσχρήστων καὶ ὑπὲρ τὸ
δέον μακρὰν τῆς πραγματικότητος,

δ) παραβλέπει ὅτι τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα καὶ ἡ ἐξέλιξις τῶν ἐπιηρεάζεται
ἐκάστοτε

αα) ἀπὸ τὰ προμνησθέντα ἀπρόοπτα,

ββ) ἀπὸ μὴ οἰκονομικούς παράγοντας ἐξασκοῦντας ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν καθ'
ἕκαστον ἀτόμων, ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον νομικῶν προσώπων ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου
δικαίου καὶ δὴ ἐπὶ τῶν πρώτων διὰ λόγους συναισθηματικούς, διὰ λόγους γοήτρου
καὶ διὰ λόγους ἀγνοίας. Ἐξ ἄλλου ἐπὶ τῶν δευτέρων ἐξασκοῦν ἐπιρροὴν καὶ κατὰ
τὴν χάραξιν καὶ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς οἰκονομικῆς τῶν πολιτικῆς ἢ προσπάθεια
ἐξυψηρετήσεως πολιτικῶν σκοπιμοτήτων, καλῶς ἢ κακῶς ρουομένων, ἡ ἐπιθυμία
λήψεως ὑπ' ὄψιν τῆς κοινωνικῆς σκοπιμότητος, ἡ πρόνοια διὰ τὰς ἐνδεχομένας ἀμυν-
τικὰς ἀνάγκας, ἡ μὴ παράβλεψις τῶν προβλέψεων, ἔστω καὶ ἂν ἀποδειχθοῦν ἐσφαλ-
μένοι, ἐπὶ τῶν μελλοντικῶν ἐξελίξεων, ἰδίως δὲ τοῦ προσεχοῦς μέλλοντος, ἐνῶ προ-
κειμένου περὶ τοῦ ἀπωτέρου μέλλοντος διαφαίνεται κάποια ἀδιαφορία ἐκ μέρους
τῶν ἐκάστοτε ἀρμοδίων μὲ τὴν κάπως κυνικὴν ἀντίληψιν ὅτι ὅταν διαφανῆ ἡ ὀρθότης
τῶν προβλέψεων ἢ τὸ ἀβάσιμον αὐτῶν, δὲν θὰ εἶναι πλέον ὑπεύθυνοι καὶ συνεπῶς οὔτε
ἀρμοδίοι. Ἡ τυχὸν πραγματοποιήσις δυσμενῶν προβλέψεων θὰ πρέπει νὰ ὀφείλεται
εἰς ἐσφαλμένας σκέψεις καὶ διαπιστώσεις τῶν ἀρμοδίων, εἰς ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι
ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθησαν ἐσφαλμένοι, εἰς ὑπερτίμησιν τῶν δυνατοτήτων καὶ
τῶν διαθέσιμων ἐκάστοτε μέσων, τέλος εἰς ὑποτίμησιν τῶν ἀναγκῶν, αἱ ὁποῖαι πρό-
πει ἐκάστοτε νὰ ἰκανοποιηθοῦν. Ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι ἄνευ συνεπειῶν ὑπερβολαὶ εἰς
τὸν νομισματικὸν τομέα ὡς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔντασιν τοῦ πλη-
θωρισμοῦ καὶ τοῦ ἀντιπληθωρισμοῦ, ἀδιαφορία διὰ τυχὸν ἀνισορροπίαν τῆς ἐσω-
τερικῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος, παράβλεψις τῶν συνεπειῶν ὑπερ-
βολικῶν ἐλλειμμάτων ἢ πλεονασμάτων τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν, μὴ λήψις ἐπαρ-
κῶς ὑπ' ὄψιν τῆς ἐξελίξεως εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καὶ μάλιστα εἰς τὰς χώρας μὲ τὰς
ὁποίας ἡ ἐπικοινωνία εἶναι σημαντικὴ, τῶν τυχὸν σημαντικῶν ἐλλειμμάτων τοῦ δη-
μοσίου τομέως καὶ μάλιστα ἂν καλύπτονται ὑπὸ πιστώσεων τῆς κεντρικῆς τραπεζῆς,
τέλος πολεμικῶν περιπλοκῶν, ἔστω καὶ ἂν περιορίζονται μεταξὺ τρίτων χωρῶν,
ὡς π.χ. συνέβη μὲ τὸν πόλεμον τῆς Κορέας, τοῦ ὁποίου οἱ ἀντίκτυποι ἔγνωσαν πολὺ
αἰσθητοὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν ὑφήλιον.

B

Πρέπει ἤδη νὰ ἐξετασθῆ τί ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ πράγματα. Βεβαίως ἡ οἰκονομικὴ πραγματικότητα εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς συνυπάρξεως καὶ ἐνεργείας οἰκονομικῶν καὶ μὴ οἰκονομικῶν παραγόντων, τυχαίων καὶ ἀπροόπτων γεγονότων, διαφόρων ἐκάστοτε παρεμβάσεων τῆς κρατικῆς μηχανῆς, κατευθυνόμενης ἀπὸ διαφοροὺς ἐνίοτε συμπτωματοκτοὺς παράγοντας, ἀπὸ πολεμικὰ καὶ ἐπαναστατικὰ γεγονότα, ἀπὸ φυσικὰ φαινόμενα καὶ καταστροφάς, ἀπὸ διαφορετικὴν ἐκάστοτε προσπάθειαν ἀποκαταστάσεως τῶν κακῶς ἐχόντων, ἀπὸ διαφορετικὴν ἐκάστοτε ἀπόδοσιν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τυχαίων γεγονότων, ἀπὸ προσπάθειας σταματήματος καταστροφῆς τυχαίως ἀρξαμένης, ὅχι μόνον διὰ οἰκονομικοὺς λόγους, π.χ. μὲ τὴν παρουσίαν νέων καταστάσεων ἢ μὲ τὴν χάραξιν νέων κατευθυντηρίων γραμμῶν, ἔστω καὶ ἂν ἀπὸ ἀπόψεως καθαρῶς οἰκονομικῆς τοῦτο δὲν ἐνδείκνυται, ὡς ὅταν π.χ. προκαλοῦν μείωσιν τοῦ βιοτικῶ ἐπιπέδου τῶν πολλῶν ἢ καθυστέρησιν τοῦ ρυθμοῦ βελτιώσεώς του.

Ἀντιθέτως ἡ οἰκονομικὴ θεωρία ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἀπλοποιημένης οἰκονομικῆς πραγματικότητος μὲ στόχον τὴν ἐνσωμάτωσίν της εἰς ὑπόδειγμα, ἔστω ἀτελῶς ἀποδίδον τὴν πραγματικότητα, ἀρκεῖ νὰ εἶναι ἐπιδεικτικὸν λύσεως καὶ ἐρμηνείας ὑπὸ τὰς ἐσφαλμένας προϋποθέσεις ὅτι ἐνεργοῦμεν συμφώνως πάντοτε πρὸς τὴν βασικὴν οἰκονομικὴν ἀρχήν, ὅτι γνωρίζομεν πάντοτε τί αὐτὴ πρесеβεύει καὶ ἀξιοῖ ὑπὸ τὰς ἐκάστοτε δεδομένας συνθήκας εἰς ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν, ὅτι δὲν παρακωλύομεθα σχετικῶς οὔτε ὑπὸ τῆς κρατικῆς μηχανῆς, οὔτε ὑπὸ φυσικῶν γεγονότων, συνήθως καταστρεπτικῶν.

Γ

Αἱ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι τρεῖς προϋποθέσεις δὲν ἀνταποκρίνονται πάντοτε εἰς τὰ πράγματα, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς ἐπιμελοῦς συγκρίσεως τοῦ τί προβλέπει ἡ θεωρία καὶ τοῦ τί συμβαίνει εἰς τὴν πραγματικότητα, ἐκ τῆς συνεχοῦς διαφεύσεως τῶν ὅσων προεβλέποντο ὑπὸ τῆς θεωρίας, ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν εἰς τὴν πραγματικότητα, τέλος ἀπὸ τὴν ὑπὸ τῆς θεωρίας παρουσίαν μιᾶς καταστάσεως, ἢ ὅποια ἐν μέρει μόνον ἀντιμετωπίζεται εἰς τὴν πραγματικότητα.

Δ

Πρὸς διόρθωσιν τῶν ὡς ἄνω δυσμενῶν περιστατικῶν:

1) Ὅλον ἐν περισσώτεροι θεωρητικοὶ οἰκονομολόγοι ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς ἀνάγκης λήψεως ὑπ' ὄψιν τῶν ὅσων ἕως τῶρα παρεβλέποντο ἀπὸ τῆς ἀπό-

φειως τῶν προσδοκωμένων ἐξελίξεων καὶ ἀποτελεσμάτων ὡς καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόφειως τῆς μὴ παραλείφειως τοῦ ποσοτικοῦ παράγοντος. Δὲν πρέπει φυσικὰ νὰ παραβλεφθοῦν αἱ περιπλοκαί, τὰς ὁποίας ἐκάστοτε προκαλοῦν αἱ διαφοραὶ ποσότητος, ἐν ᾧφει τῶν δυναμένων νὰ προβλεφθοῦν ἀντιδράσεων καὶ ἐν ᾧφει τῶν ἀπλῶς ἐνδεχομένων ἀντιδράσεων, ἔστω καὶ ἂν δὲν σημειοῦνται συχνά.

2) πολλοὶ θεωρητικοὶ οἰκονομολόγοι ἢ διετύπωσαν νέας θεωρίας ἢ προέβησαν εἰς τροποποίησιν τῶν ἤδη γνωστῶν, εἰς τὸ πλαίσιον τῆς προσπαθείας προσεγγίσεως πρὸς τὴν πραγματικότητα μὲ γνωστοτέρας περιπτώσεις τὴν θεωρίαν τοῦ ἀτελοῦς ἀνταγωνισμοῦ, τὴν θεωρίαν τῶν ὀλιγοπωλίων, τὴν μερικὴν ἀποδοχὴν τοῦ ὅτι ὠρισμένα ἀπόφει, ὡς ὅτι αἱ διεθνεῖς οἰκονομικαὶ σχέσεις δύνανται νὰ εὐδοιωθοῦν μόνον μὲ σταθερότητα τῶν ἐξωτερικῶν ἰσοτιμιῶν τῶν ἀντιστοίχων νομισμάτων, ἢ ὅτι αἱ κυκλικαὶ διακυμάνσεις παρουσιάζουν πάντοτε τὴν αὐτὴν διάρκειαν, τὴν αὐτὴν ἔντασιν καὶ τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικά, ἢ ὅτι ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως καὶ ἡ ἐλαστικότης τῆς προσφορᾶς εἶναι πάντοτε δεδομένα, ἢ ὅτι οὐδέποτε ἔχει ἐπιτευχθῆ πλήρης κορεσμός, δὲν ἀνταποκρίνονται οὔτε πάντοτε, οὔτε πλήρως εἰς τὰ πράγματα, δὲν εἶναι δὲ δυνατὸν νὰ γίνουν ἀποδεκταί, ἂν δὲν ὑποστοῦν σημαντικὰς συμπληρώσεις ἢ ἀρκετὰς τροποποιήσεις.

Ἐξ ἄλλου σημαντικὰς μεταβολὰς ὑπέστησαν διάφοροι ἀντιλήψεις, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε ἐπεκράτουν. Τοιαῦται εἶναι μεταξὺ ἄλλων ὅτι ἡ ἀποταμίευσις εἶναι πάντοτε εὐπρόσδεκτος, ὅτι ἡ ἐπένδυσις, ἢ ὁποία ἐκάστοτε χρειάζεται, ἐνεργεῖται ἀκριβῶς ὅσον χρειάζεται διὰ νὰ ἐξισοῦται πρὸς τὴν ἀποταμίευσιν, ὅτι ὁ ἀποθησανορισμὸς οὐδέποτε λαμβάνει διαστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀνατρέπουν ἐπικινδύνως τὴν ἰσορροπίαν ἀποταμιεύσεως καὶ ἐπενδύσεως, ἢ τὴν ἰσορροπίαν προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἀπασχολήσεως, ἢ τὴν ἰσορροπίαν προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος καὶ ὅτι πάντοτε ὑπάρχουν ἐπαρκῆ ἀποθέματα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀντιστοίχου ἰσορροπίας, χωρὶς νὰ χρειάζωνται οὔτε μεγάλαι διακυμάνσεις τιμῶν, οὔτε ἐκδήλωσις ἐλλείψεων, οὔτε κρατικὴ παρέμβασις πρὸς ἀποφυγὴν δυσμενῶν ἐξελίξεων.

Τὰ ἀνωτέρω βεβαίως οὐδόλως ἀποδεικνύονται ὀρθὰ οὔτε τώρα οὔτε εἰς παλαιότερας ἐποχάς, ὅταν ἡ κρατικὴ παρέμβασις ἦτο ἀσθενεστέρα, ὅταν αἱ τιμαὶ καὶ οἱ μισθοὶ ἐκινουῦντο πρὸς ἀμφοτέρας τὰς κατευθύνσεις, ὅταν ἡ ἀπασχόλησις δὲν ἦτο πάντοτε πλήρης. Αὐτὴ ἡ κατάστασις εἶναι περίπου ἡ ἐπικρατοῦσα καὶ σήμερον εἰς τὸ Χόγκ Κόγκ, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκονομία ἀποτελεῖ τὸ καλύτερον καὶ τὸ δυναμικώτερον παράδειγμα οἰκονομίας μὲ μικρὰν κρατικὴν παρέμβασιν, φυσικὰ μὲ μεγαλυτέραν δυνατότητα λειτουργίας τῶν φυσικῶν νόμων τῆς οἰκονομίας, ἂν αὐτὴ δύναται νὰ νοηθῆ ὡς δυνατὴ, ἀφοῦ πάντοτε καὶ παντοῦ ὑπάρχει κρατικὴ παρέμβασις ἢ τουλάχιστον πρόβλεψις τῆς, ὡσάκις ἢ διαμόρφωσις τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων καταστῆ

ὑπὲρ τὸ δέον ἀνώμαλος, ὅπως αὐτὴ ἐκτιμᾶται ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε ἀρμοδίων καὶ ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης. Τοῦτο κατέστη σαφὲς ὄχι μόνον κατὰ τὰ ἔτη 1930 - 4 ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς δυσχεράσεως τῆς ἐμπροθέσμου καταβολῆς τῶν καθυστερημένων ἀπαιτητῶν χρεῶν κατὰ τὴν ἀρξαμένην τὸ 1982 περίοδον εἰς τριάντα περίπου χώρας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, μὲ ἀντίστοιχα προβλήματα διὰ ὠρισμένας ἀμερικανικὰς καὶ εὐρωπαϊκὰς τραπέζας, χωρὶς ὅμως νὰ διαμορφωθοῦν δυσχερεῖαι διὰ τοὺς καταθέτας οὔτε κρίσεις εἰς τὸ σύστημα διεθνῶν πληρωμῶν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἀλληλεγγύην τῶν ἄλλων τραπεζῶν καὶ εἰς τὴν προθυμίαν ἀναλήψεως τῶν ζημιῶν ὑπὸ τῶν μετόχων τῶν ἐν λόγω τραπεζῶν.

E

Ἡ παράβλεψις ἄλλωστε τῆς δυνατότητος καὶ ἐνίοτε τῆς ἀνάγκης κρατικῆς παρεμβάσεως πρὸς ἀποφυγὴν μεγάλης οἰκονομικῆς ἀνωμαλίας καὶ δυσβαστάκτου κοινωνικῆς δυστυχίας, προκαλουμένων ἀπὸ τὸν μηχανισμόν τῆς ἀγορᾶς, ἀποτελεῖ τὸ ἀσθενὲς σημεῖον τῆς φιλελευθέρας οἰκονομικῆς σχολῆς. Ἡ κρατικὴ παρέμβασις ἀπὸ ἀπόψεως ἐντάσεως, διαρκείας, τρόπου ἐφαρμογῆς, στόχων καὶ ἐφαρμοζομένων μέτρων φυσικὰ καθοδηγεῖται ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας, τῆς οἰκονομικῆς ἱστορίας καὶ τῆς ὑπ' αὐτῆς στηριζομένης ἐμπειρίας, ἀποβλέπει εἰς τὴν προσπάθειαν ἀποφυγῆς ἐνεργειῶν, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἀποδώσουν μόνον, ἂν ὑπάρχουν αἱ κατάλληλοι προϋποθέσεις οἰκονομικῆς, νομισματικῆς, δημοσιονομικῆς πολιτικῆς καὶ ἰδίως ψυχολογικῆς φύσεως. Ἄν ἐκ τῆς ἐπιμελοῦς ἐξετάσεως τῆς ἐκάστοτε ἐπικρατούσης προκύψῃ ὅτι αὐταὶ δὲν ὑπάρχουν καὶ ὅτι συνεπῶς δὲν πρόκειται νὰ ἀποδώσῃ ἡ κρατικὴ παρέμβασις, εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν αὐτὴ περιττεῖται. Ἀσφαλῶς ἡ ἐπιτυχὴς ἔρευνα σχετικῶς δὲν εἶναι εὐχερῆς καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ καταλήξῃ εἰς συμπεράσματα ἐσφαλμένα, ὅποτε ἡ ἀνάληψις τῶν σχετικῶν ἐνεργειῶν θὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἀποτυχίαν. Εἰς αὐτὴν δύνανται νὰ συμβάλῃ, ἔστω καὶ ἂν αἱ ἄλλαι προϋποθέσεις εἶναι εὐμενεῖς, τὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον τῆς κρατικῆς μηχανῆς ἀπὸ ἀπόψεως λειτουργίας, ὀργανώσεως, ἰκανότητος ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀναλυομένων προβλημάτων, ποιότητος τοῦ ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς ὅ,τι καλῶς ἢ κακῶς θεωρεῖται ἀπαραίτητον.

Ὡς πρὸς τοῦτο ἡ οἰκονομικὴ θεωρία δύνανται νὰ παίξῃ ἀπλῶς τὸν ρόλον καθοδηγητοῦ καὶ μάλιστα περὶ τοῦ πῶς ἡ κρατικὴ παρέμβασις δύνανται νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς στόχους τῆς καὶ μέχρι ποίου σημείου, πάντοτε δὲ μὲ κίνδυνον νὰ μὴ γίνῃ ἐγκαίρως ἀντιληπτὸν τί δεδομένα ὑπάρχουν, ποῖαι δυνατότητες κρατικῆς παρεμβάσεως ἀποτελεσματικῆς καὶ ὄχι μόνον στὰ χαρτιά ὑπάρχουν ἐκάστοτε, πῶς θὰ

πραγματοποιηθῶν οἱ στόχοι τῆς μὲ τὴν μικροτέραν δυνατὴν διάθεσιν τοῦ ἐκάστοτε περισσότερον σπανίζοντος ἀγαθοῦ, ὡς εἶναι κατὰ καιροῦς τὸ ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα, τὸ ἐργατικὸν δυναμικόν, τὰ μεταφορικὰ μέσα, τὰ καύσιμα, ἡ στέγη καὶ ἄλλα ὅσον τὸ δυνατόν πληρέστερον, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς κρατικῆς παρεμβάσεως δὲν θὰ ἐκτιμηθῶν βάσει τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας, ἡ ὁποία ἀπλῶς θὰ δύναται νὰ τὴν καθοδηγήσῃ, νὰ κρίνῃ τὸν τρόπον ἐφαρμογῆς ἀπὸ ἀπόψεως συμφωνίας μὲ τὴν βασικὴν οἰκονομικὴν ἀρχήν, χωρὶς νὰ παραβλεφθῇ ὅτι ἡ πλήρης ἐφαρμογὴ ταύτης δὲν δύναται οὔτε πρέπει νὰ θεωρηθῇ τὸ σπουδαιότερον ἐν ὄψει τῆς σημασίας ἄλλων στόχων κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν, πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, χωρὶς νὰ ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν, ἐνῶ ἡ ἐπίτευξις των θεωρεῖται ὅτι ἔχει ὄλως ἰδιαίτερον σημασίαν. Προϋποθέτει φυσικὰ τὴν ὑπαρξιν τῶν ἀντιστοίχων ἐφοδίων.

Συμπέρασμα

Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἀναπτύξεως προκύπτουν ἀφ' ἑνός ὅτι ἡ ἀντίθεσις οἰκονομικῆς θεωρίας καὶ πραγματικότητος εἶναι ἐνίοτε βεβαία, ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἡ προσπάθεια τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας πρὸς μείωσιν τῆς ἀποστάσεως αὐτῆς εἶναι συνεχῆς ἀλλὰ ὄχι πάντοτε ἀποτελεσματικὴ. Ἡ συνέχισις καὶ ἡ ἐντατικοποίησις τῆς σχετικῆς προσπάθειας εἶναι ἀπαραίτητος μὲ συστηματικὴν ἐργασίαν, μὲ συστηματικὴν ἔρευναν καὶ μὲ συστηματικὴν μελέτην τῶν ὅσων ἔγιναν καὶ ἐπιστοποιήθησαν εἰς τὸ παρελθόν, χωρὶς ὅμως νὰ παραβλεφθῶν αἱ διαφοραὶ ἀπὸ ἀπόψεως τῶν ἐκάστοτε ἐπικρατουσῶν συνθηκῶν, τῶν ἐκάστοτε διαθέσιμων μέσων καὶ δυνατοτήτων τῆς κρατικῆς παρεμβάσεως καὶ τοῦ ἐκάστοτε σημειουμένου τρόπου λειτουργίας καὶ ἀποδόσεως τῆς κρατικῆς μηχανῆς.